

Tieteellisen rationalismin ja valistusdemokratian puolesta — tunneajattelua vastaan

Valtiotieteellisen yhdistyksen perustamisesta 50 vuotta¹

KARI PAAKKUNAINEN

Suomalaisen valtiotieteen 1930-luvun nouseva nuori polvi ei kokenut enää olevansa kansakunnan »maanpuolustuksen etulinjalla». Samalla se oli ottamassa etäisyyttä valtion syntymisen ongelmiin. Sortovuosiin saatettiin viitata aikana, jolloin »oppineet olivat jännittäneet voimansa äärimmilleen ja kirja oli voimakkaimpia aseitamme». Joskus epäiltiin myös valtio- ja oikeustieteen tason laskeneen noista dramaattisista vuosista — jolloin ihmistieteillekin oli usein ominaista jatkuva oikeuden, valtion, itsenäisyyden ja sosiaalisen kysymyksen käsitteellinen tarkastelu.

1930-luvulla maan »itsenäistymisen yllätyksellisyydestä» oli selvitty — erityinen kansallinen ja autoritaarinen legalismi miellettiin »kypsäksi» valtiollisen toiminnan perustaksi. Samalla vuosisadan alun hokema »slaavien ja suomalaisten kyvyttömyydestä muodostaa valtiota» oli osoitettu myytiksi: jopa angloamerikkalaiset poliitikin tutkijat laskivat Suomen kymmenkunnan maailman demokratian joukkoon — toisin kuin vielä vuosikymmentä aiemmin. Eurooppalaisen intellektuaalisen ja poliittisen ilmapiirin tihentyminen ja polarisaatio merkitsivät murrosta myös suomalaisten valtiotieteilijöiden maailmankuvassa. Tieteellinen rationalismi ja politiikan ymmärtäminen oli haasteellinen vaihtoehto pateettiselle ja emotionaaliselle isänmaallisuudelle.

Tätä taustaa vasten on arvioitava myös Val-

tiotieteellisen yhdistyksen perustamista vuonna 1935. Toisaalta aikakauden luonne ei yksin pysty »selittämään» tuota tapahtumaa, vaan keskeisenä tekijänä oli myös professori Yrjö Ruudun persoona. Ruutu oli yhdistyksen liikkeellepanija ja ensimmäinen pitkäaikainen puheenjohtaja (1935—1952). Siksi onkin sopivaa aloittaa yhdistyksen perustamista koskeva tarkastelu juuri Ruudun persoonasta ja maailmankuvasta.

Yrjö Ruutu valtiollisen sivistyneistön kokoajana ja valtiososialistina

Professori Yrjö Ruudun toiminnassa ja elämänsä aikana nähty uuden sivistyneistön kehityslinja selkeästi. Hänen älyllinen viiteryhmänsä kehittyi ja muuttui toisaalta hänen oman poliittisen aloitteellisuutensa sekä toisaalta yhteiskunnallisten haasteiden muuttumisen myötä. Ruudulla oli myös huomattava vaikutus valtio-opillisen yhteisön muotoutumiseen sekä Yhteiskunnallisen korkeakoulun että Helsingin yliopiston piirissä. Häntä voitiinkin jo 1930-luvun puolivälissä pitää valtioteorian akateemisena ja käytännöllisenä »Grand Old Man»-hahmona.

Ruutu oli jo kodissaan omaksunut toimintamalleja kansallista päätöksentekoa varten — aina Yrjö-Sakari Yrjö-Koskista myöten. 1910-luvulla hänestä kehkeytyikin ylioppilaspolitiikko, itse-

näisyysmies ja kalterijääkäri, joka kolusi myös Špalernajan vankilan. Tätä varhaistakaan Ruudun toimintaa ei voi ymmärtää ilman Ruudun uskoa valtiotieteiden erityiseen merkitykseen. Vielä tälle Ruudun kehityskaudelle oli ominaista vahvaa ja tieteellisen asiantuntevaa hallitusvaltaa yksipuolisesti legitimoivat teoreettiset ja poliittiset aloitteet. Mutta jo vuonna 1920 julkaistun *Uusi Suunta* -teoksen opit valtiososialismista osoittivat hänen siirtyneen — Ruudun omin sanoin ilmaistuna — »Rubiconin ylitse», porvarellisesta leivistä sosialistiseen.

Valtiososialismi merkitsi monessa suhteessa hyvinkin omintakeista kansallisen sosialismin oppia — yhteisysteoreettista maailmankuvaa, joka torjui sekä pluralismin että monismin perusajatukset. Samoin Ruudun ajatuksilla oli yhteys energeettiseen valtioteoriaan. Alun perin oppi määrittyi »valtioyhteiskunnallisuutena», missä valtio esitti kokonaisuusperiaatetta ja yhteiskunta erilaisia subjektiivisia tekijöitä. Valtioon keskitettävillä »kansallisella työllä, tahdolla ja voimalla» oli mahdollista nostaa kansalaisten elintaso ja luoda tarvittavat sivistysresurssit. Samalla valtiososialismi yhdistyi sivistyneistön — jonkinlaisen yhteiskunnallisen keskisäädyn — erityisiin objektiivisen tiedon mahdollisuuksiin, energeettisiin tehokkuus- ja suunnitelmallisuusidealeihin sekä kansalliseen itsenäisyyteen. Korostaessaan valtion merkitystä yhteiskunnallisessa synteesisä hän torjui pluralistisen konsensuksen lisäksi myös yhteiskunnasta nousevan vallankumouksen mahdollisuuden. Ruudun teoria ei jäänyt kuitenkaan pelkäksi etatismiksi — sivistystekijän korostaminen sekä viittaukset valtion ja yhteiskunnan yhtäaikaiseen vuorovaikutukseen ja itsehallinnolliseen ulottuvuuteen sisälsivät dialektisia aineksia.

Ruudun usko sosiologis-valtiolliseen tietoon ja kansallisen sosialismin konseptio vaikuttivat monipolvisesti ja värikkäinkin muodoin suomalaisen poliittiseen ajatteluun. 1920-luvun alun kansallista ominaislaatua korostavasta ylioppilasmaailman »Grand Old Manista» tuli monien kansallista sosialismia johtotähtenään pitävien seurojen tunnettu puheenjohtaja. Näiden yhdistysten kehitys oli kuitenkin reaali poliittisesti hyvin tempoilevaa ja toimintatunnuksia jäivät abstrakteiksi. Ruutu liittyikin 1930-luvun lopussa sosialidemokraatteihin ja siirtyi sen »sota-oppo-

sition» kautta sodan jälkeen Sosialistiseen Yhteisyysspuolueeseen, osaksi SKDL:oa.

Omintakeisen sosialistisen aloitteellisuuden lisäksi Ruudun toiminta Yhteiskunnallisen Korkeakoulun — tulevan Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan — organisoijana ja opettajana loi poliittista ja intellektuaalista etäisyyttä maan akateemiseen eliittiin. Monet aikalaiset pitivät Ruutua utopistina sekä hänen yhteiskunnallisen ajattelunsa että tiedepoliittikansa osalta. Omat varsinaiset professorinsa Ruutu sai vasta toisen maailmansodan jälkeen. Hän toimi kuitenkin Helsingin yliopiston valtiopin vt. professorina vuodet 1931—38 K. R. Brotheruksen ollessa rehtorina.

Ruudun valtiososialismilla oli vastaavuutensa hänen valtio-opillisissa käsityksissään ja toimissaan. Pyrkimys »tieteelliseen politiikkaan» merkitsi poliittisen kulttuurin edistystä ja rationaalisesti argumentoitua politiikkaa.

Sosiologisen valtioteorian propagointia

Vuosisadan alkupuolen Allgemeine Staatslehre -tradition yleisjuridisesta keskusteluasetelmasta Ruutu poikkesi radikaalisti sosiologistisen valtiokäsityksen suuntaan. Juridiikka ei riittänyt hänelle valtion tarkastelussa ja useissa yhteyksissä, esimerkiksi kansainvälisen politiikan teoriassa, hän rakensi esityksiään normatiivisen teorian kritiikin varaan.

Väitöskirjassaan (1922) Ruutu eritteli yhteiskunnallisia ryhmiä ja niiden suhdetta poliittiseen kokonaisuuteen, kansakuntaa »sisäisesti energettisenä kokonaisuutena» ja »ulkopoliittisesti energettisenä yksikkönä». Väitöskirja pyrki hahmottamaan poliittisia subjekteja — jotka muodostuivat lähinnä ryhmätasolla. Tehtävä merkitsi Ruudulle laajemminkin valtio-opin ydinkysymystä. Väitöskirja sisältää samalla monimuotoisen monistisen ja pluralistisen valtioteorian kritiikin. Monismissa — miellettäessä valtio »yhtenäiseksi valtiolliseksi kokonaisuudeksi» — saavutetaan yhteiskunnallisten pyrkimysten yhteisyys Ruudun tekstien mukaan »liian suoraan». Tulokunnan mukaan ryhmien väliset konfliktit sekä yhteiskunnan ja valtion välinen jännite jäivät problematisoimatta. Ruutu ei käsittänyt yhteiskunnallisia ristiriitoja myöskään yhteiskunnan ulkopuolisina häiriötekijöinä. Mutta

häntä ei voi pitää konfliktiteoreetikonakaan. Konfliktit voidaan hänen mukaansa nimittäin mieltää eräänlaisina momentteina. Yhteiskunnallinen kehitys tarkoittaa tällöin prosessia, jossa on koko ajan mahdollista saavuttaa entistä korkeampia yhteisyydenmuotoja — ja muutos tapahtuu juuri näiden momenttien yli tai niiden kautta.

Ruutu torjuu toisaalta pluralistisen valtioteorian, koska se aina jossain määrin perustui ajatukseen spontaanisti muodostuneesta yhteisyydestä. Sosiaalisen harmonian rakentaminen on Ruudun kirjoituksissa mahdollista vain valtiollisen välityksen avulla. Ruudun teksteille ominainen tiukahko historiallisuus muodostui myös pluralismin ja monismin kritiikin perusteeksi.

Ruudun valtioteoria ei muodostu kuitenkaan kovin selkeäksi tai toimivaksi kokonaisuudeksi. Ruudun ajattelu- ja kirjoitustapa suosi runsaiden peruskäsitteiden ja erilaisten määritelmien käyttöä. Usein nämä jäävät keskenään ristiriitaisiksi ja teoriat eklektisiksi. Tällainen pyrkimys ja käsitteellinen ristiriitaisuus ei tietenkään välttämättä ole huono asia. Mutta olennaiseksi piirteeksi Ruudulla jää myös se, että tietoteoreettinen ja ontologinen arviotaso puuttuvat systemaattisesti hänen teksteistään. Hänen teoksensa hahmotuvatkin kokonaisuuksina, tietynlaisina kritiikkimuotoina, omaa kulttuuri- ja teoriataustaan sa vasten.

Esimerkiksi energeettisen yhteiskuntateorian käsitteet jäivät epämääräisiksi. Ne kuitenkin muodostuivat elimelliseksi osaksi Ruudun kielenkäyttöä. Näin mahdollistui rationalistinen ja holistinen tarkastelutapa, joka antoi lujan pohjan kritisoida epäyhteiskunnallisia ja -historiallisia ajattelutapoja — ehkä eniten juuri positivismia ja induktivismia. Samalla rakentui yhteys staatistisesta ja analyttisestä tutkimustavasta dynaamiseen, yhteiskunnalliset suhteet ja näiden synteisin huomioon ottavaan tarkasteluun.

Lähinnä saksalaisen luonnontutkijan Wilhelm Ostwaldin energeettinen valtioteoria inspiroi Ruutua. Ostwaldin mukaan kaikki inhimillinen toiminta oli käyttöenergian lisäämistä, energian monimuotoista muuttamista. Valtio tarkoitti tällöin »inhimillisen energian tehokasta yhdistämistä yhtenäisiä tarkoituksia varten». Ruutu ei kuitenkaan jäänyt Ostwaldin oppilaaksi vaan kykeni torjumaan tämän luontoanalogiat ja -reduktionismin. Objektiivinen politiikkamuoto oli Ruu-

dun mukaan tietoinen yhteiskunnallisten osaenergioiden kehityksestä ja riippuvuussuhteestaan yhteiskunnalliseen energeettiseen kokonaisuuteen. Kokonaisenergia ei merkinnyt osaenergioiden summaa vaan »kokonaisuuden yleisiin maantieteellisiin ja historiallisiin edellytyksiin perustuvaa erikoista ja yhteiskunnallista poliittista yksilöllisyyttä». Poliitiikan energeettinen tulkinta merkitsikin Ruudulle »kansallisenergian käyttämisen ja tehokkuuden lisäämisen edellytyksenä olevien seikkojen järjestämistä ryhmien ja ajatussuuntien välisten sopimusten ja yhteistyön pohjalta».

Lisäksi politiikka käsitteenä saattoi viitata kansallisenergian välittömäänkin käyttämiseen. Valtio taas merkitsi »instrumenttia» — kansallisenergian käytön yhteiskunnallista orgaania. Yhteisysteoriaansa mukaisesti Ruutu korosti kansakunnan mahdollisuuksia yhtenäisyyteen, mikä voitiin taata nimenomaan valtion avulla. Myös Ruudun työkonseptio ja usko tieteelliseen yhteiskuntateoriaan sai tukea energeetikasta.

Spesifit energeettiset tulkinnat yhdistyivät »yhteiskunnalliseen historiantulkintaan», joka merkitsi Ruudulle »kansanvaltaisen valtioteorian perustaa». Sen merkitys oli siinä, että se mahdollisti valtion ja vallan tarkastelun painopisteen siirtämisen hallituksista yhteiskunnallisten ryhmien suuntaan. Individualismin kritiikin lisäksi korostuivat Ruudun valtioteoriassa yhteiskunnalliskäsitteelliset selitystasot, taloudelliset, poliittiset ja henkiset valtasuhteet sekä työkaliteoria. Energeettisen valtioteorian lisäksi Ruudun teorian lähteiden ja viriketaustan piiristä ei voi unohtaa sosiologista valtiotutkimusta (Lester Ward, L. T. Hobhouse, Henry George), Ratzenhoferin »henkilöllistymisteoriaa» eikä kiltasosialismia.

Näin politiikkatiede muodostui Ruudun mukaan »järjestelmällisestä ja objektiivisesta» yhteiskunnallisesta ja poliittisesta tiedosta, jolla kyettiin irtautumaan »umpimähkäisestä ja sokeasta» suhteesta valtiolliseen elämään. Samalla yhteiskunnan perinpohjainen tuntemus merkitsi kaiken objektiivisuuden perustaa.

Valtio-oppineet — demokratia ja Saksan kysymys

1930-luvun alkupuolen aatteellisen ja poliittisen ilmanalan muutos heijastui monin tavoin helsin-

kiläisessä akateemisessa miljöössä. Ahtaasti tulkittu suomalainen parlamentaarinen demokraatia horjahteli pahasti — monet sopeuttamistendenssit heijastuivat myös tieteelliseen elämään. Yhteiskunnallinen, avoimesti vallan rakenteita erittelevä tai edes johdonmukaisesti parlamentaaris-demokraattinen ja kansallisesti sekä kansainvälisesti realistinen yhteiskunnan tarkastelu tulkittiin helposti laillisen esivallan loukkaamiseksi ja radikalismiksi. Valtio-oppineidenkin mielestä oli luonnollista, että osa kansasta oli suljettu poliittisen järjestelmän ulkopuolelle, vaikka valtio-oppineet suurelta osin pyrkivätkin parlamentarismin ideaalien mukaiseen toimintaan.

Toisaalta suhteesta Keski-Euroopan muutoksiin ja kansallis-sosialismiin muodostui olennainen vedenjakaja myös Suomen valtiotieteiden harrastajien keskuudessa. Hitlerin käytännön ensimmäiset kokemukset havahduttivat osan suomalaisistakin irtautumaan valtiollisesta ja kulttuurisesta saksalaissuuntauksesta. Euroopan tilanteen tulkinnat projisoituivat myös kansallisen poliittisen kulttuurin arvioon tuoden mukanaan takertumisen läntiseen demokratiakeskusteluun. Vaikka saksalaisperäinen Allgemeine Staatslehre-perinne vielä strukturoikin suomalaista valtiopillista polemiikkaa, voidaan kuitenkin arvioida suomalaisten »totalitarismikritiikkien» muistuttaneen täälläkin tunnettuja skandinaavisia ja angloamerikkalaisia »demokratian kriisi»-arvioita (Tingsten, Laski, Graham).

Saksalaisen kulttuurihegemonian kritiikissä esiintyi myös taipumusta liittää saksalainen perinteinenkin valtiotiede fasistiseen Saksaan. Eryteisesti vuonna 1934 väitellyt valtio-oppinut Jussi Teljo yleisti koko kansallis-sosialistisen Saksan tieteen »mystiikaksi ja jumaluusopiksi» ja »kansalliseksi tarkoituksenmukaisuudeksi». Teljon argumentaatio oli osa empiirisen valtiotieteen puolustusta »metafyysillistä ja suprapersonalistista» valtiokäsitystä tai -ideaalia vastaan. Teljon mukaan Saksassa ei edes pyritty objektiivisuuteen vaan siellä tukeuduttiin erilaisiin maailmankatsomuksiin.

Saksan tilanne yhdistyneenä kansallisesti ahtaaseen porvarilliseen demokratian tulkintaan, konkreettiset kokemukset suomalaisen tiedeyhteisön ja opetuksen vapauden loukkauksista sekä Kansainliittoperustaisen turvallisuusajattelun kriisiytyminen ja siitä seuraavat pelkoutopiat ryh-

mittivät uudelleen suomalaista valtiotieteellistä sivistyneistöä. Maassa istuvan Kivimäen »lujan hallitusvallan» ja Svinhufvudin presidenttinä omaksuman linjan vastustajat löysivät toisiaan aiempien poliittisten tai maailmankuvallisten blokkirajojen ylitse.

Ohjelma valtiollisen tiedon propagoimiseksi — Ruudun »Valtiollinen tieto ja nykyaika»

Yrjö Ruudun omat valtiotalistiset pyrkimykset eivät saavuttaneet laajemmin vastakaikua. Tästä huolimatta Ruudun intellektuaaliset suhteet laajenivat entisestään. Ruudusta kehkeytyikin yksi keskeisimmistä muutoksen vaatijoista. Hän monipuolisti 1930-luvulla kontaktejaan erilaisiin Akateemisesta Karjala-Seurasta eronneisiin »tervejärkisiin» kansallisiin aktiiveihin sekä kokonaan AKS:n ulkopuolella toimineisiin traditioihin ja ryhmiin. Tällöin Edistyspuolueen älyllisesti vireä vasemmisto sekä erilaiset sosialistiset ja sosialidemokraattiset ryhmät olivat häntä lähellä.

»Lapualaisen hengen ja hegemonian» pitäessä pitkään otteessaan varsinkin nuorempaa ylioppilaskuntaa Ruutu olikin pian valmis tunnustamaan pettymyksensä suomalaisen nuoren sivistyneistön enemmistöön. Työläisten yhteiskunnallinen tietoisuus tuntui usein korkeammalta kuin sivistyneistön. Valtiososialisminsa tradition mukaisesti oppineen nuorison paikan olisi tullut olla »kansanvaltaisessa rintamassa» — työväestön mukana. Synkkä suomalainen todellisuus ei kuitenkaan saanut Ruutua luopumaan kehitysoptimismistaan — kyse oli pikemminkin siitä, että »energeettinen valtioviisaus» merkitsi turhien poliittisten ristiriitojen ylittämistä ja pysyttäytymistä potentiaalisesti onnettomien konfliktien ja sotien ulkopuolella, koska ne olivat energeettisesti »hyödyttömiä». Peruskehitys maailmassa kulki kuitenkin taloudellista kansanvaltaa, suunnitelmallisuutta ja sosialismia kohden. Silti Ruudunkin maailmankuva oli jäsentynyt »levottomina vuosina» (1932—36) uudenlaisen polarisaation varaan. Olennaisin ristiriita yhteiskunnassa oli kapitalismin ja sosialismin välillä, mutta äärimmäisen tärkeitä konfliktirintamia olivat myös internationalismin ja nationalismin välinen jännite sekä demokratian ja diktatuurin välinen taistelu.

»Levottomana aikana» Ruutu piti muistelmakirjoituksensa mukaan tärkeitä esitelmiä fasistista lapuanliikettä vastaan. Läpikäyvä sisältö puheissa oli valtiollisen kansalaiskasvatuksen ja tiedon merkitys sekä Yhteiskunnallisen Korkeakoulun mahdollisuudet näiden opettamisessa. YK:n opettajien kevätkokouksessa hän esitti käsityksensä sensuurista. Vaikeissa sisä- ja ulkopoliittisissa suhdanteissa voidaan valtiollista propaganda- ja painovapautta rajoittaa, muttei koskaan tieteellistä julkisuutta. Myös kansanedustajien puheoikeus oli Ruudun mukaan absoluuttinen.

Yhteenvetona näistä esitelmistä Ruutu julkaisi vuonna 1935 kirjasen *Valtiollinen tieto ja nykyaika*. Ohjelmakirjoitus ilmestyi kesäkuussa viisikymmensivuuisena 1200 kappaleen painoksena.

Tämä kirjanen ei merkinnyt vain YK:n kehittämisen tienviittoa. Ruudun valtiotalous- ja sosiaalisen valtiotalouden muotoa. Se yhdistyi entistä tiiviimmin angloamerikkalaiseen sosiologiaan, liberaaleihin yhteiskunta- ja kasvatusajatuksiin sekä kansanvalta-keskusteluun. Hän esitti kirjasessa myös useita konkreettisia ehdotuksia valtakunnallisen tutkimuksen ja opetuksen rationalisoimiseksi.

Ruudun mukaan yhteiskunnalliset eliitit toimivat usein demagogian keinoin, eivätkä huolehtineet alaistensa »tiedon tasosta». Johtamistapoja legitimoitiin ainoastaan »astumalla alas joukkojen tasolle». Heikko valtiollinen sivistys johti kansanholhoamiseen. Kirjoituksen mottona voikin pitää Ruudun tekstiä: »Vaaditaanhan kaikilla elämänoilla nykyään erikoistietoa ja ammattikasvatusta. Miksi yksinomaan valtioelämä, mikä on tärkein ja korkein kaikista yhteiskuntaelämän muodoista, jätettäisiin ensisijaisesti vaiston, ennakkoluulojen, keinottelun ja pinnallisuuden temmellyskentäksi». Hän kritisoi erityisesti fasismia toiminnan ja emootioiden korostamisesta teorian ja intellektuaalisuuden kustannuksella. Tässä Ruudun 1920-luvun kritiikki »hokemusisänmaallisuutta» kohtaan toistuu — tunteilun sijaan on luotava tieteellinen ja konkreettinen keskustelu ihmisten eduista ja vallasta, vastustettava ei-tiedollisia auktoriteetteja ja tiedon salaamista.

Ruutu relativisoi valtiollisen moraalin luonnetta, mille vain tarkka tieteellinen tutkimus saattoi luoda objektiivisiä standardeja. Energeettisel-

le perinteelleen uskollisena hän viittaa amerikkalaisen sosiologin Cecil Northin ajatuksiin yhteiskunnallisesta hyödystä moraalien mittapuuna: saavuttaakseen itsemääräämävallan yhteiskunnan on tukeuduttava »luoviin ajattelijoihin ja tutkijoihin».

Yhteiskunnallinen kasvatus ja tieto eivät saa muodostua luokkaprivilegioiden ja yhteiskunnallisten vääryyksiä ideologisiksi perusteluiksi. Yhteiskunnallisen edistyksen varsinainen sisältö ovat tiedon uudet saavutukset. Rationalistinen usko tieteelliseen edistykseen ja 1800-luvun evolutiivisista henkiä Ruudun kirjoituksessa: »Tieto ... periytyy sukupolvelta toiselle ja sen luonne on 'akkumuloiva' ... Se kasvaa eräänlaisella 'kiihdytyydellä' ja 'etenevässä sarjassa'». Ruudulle politiikan tieteellinen problematisointi ja käytännöllinen politiikka toimivat samaan suuntaan orientoituen tulevaisuuteen.

Kansanvalta-käsite on Ruudulle tärkeä erityisesti 30-luvun puolivälin jälkeen. Demokratiasa on tieteen ja kansalaisten elämän käytännön synteesi mahdollinen. Oli tullut aika, jolloin politiikka ei kuulunut vain harvoille. Demokratian kasvu ei ollut mahdollista ilman poliittista sivistystä, tietoa ja taitoa. Demokratian kasvu merkitsi myös sosiologista edistystä.

Ruutu myös inventoi valtiotieteiden ja valtiopoliittisen asemaa. Tilasto- ja kansantaloustieteellistä tutkimusta oli Ruudun ohjelmakirjasen mukaan preferoitu Suomessa. Hän viittaakin osaltaan Kansantaloudellisen yhdistyksen aktiivisuuteen näiden tieteenalojen etujen ajajana. Ruutu halusi myös muuttaa opetus- ja julkaisutoiminnan välistä suhdetta korostaen jälkimmäisen laajentamista kansalaiskasvatuksen suuntaan. Kuningatatuksensa mukaisesti Ruutu arvioi, että juuri YK kykenisi suoriutumaan näistä tehtävistä. Sitä olikin kehitettävä »korkean asteen» tutkimus- ja opetuskeskuksena, joka johtaisi eri puolilla maata sijaitsevia »erikoisia puhtaasti tietopuolisia yhteiskunnallisia opistoja».

Yhteiskunnallinen tieto demokratian puolesta — ajatus Valtiotaloustieteellisestä seurasta ja sen perustamisjulistus

Ruudun vuoden 1935 ohjelmajulistus luettiin tarkkaan yhteiskunnallisesti aktiiveissa intellektuellipiireissä, jotka olivat huolestuneet kansain-

välisen ja sisäpoliittisen ilmapiirin tihentymisestä ja uskoivat Ruudun tapaan yhteiskunnalliseen tietoon, asiantuntemukseen ja sivistykseen yhteiskunnallisen vallan kansanvaltaisina muotoina.

Ruudun innokkaat oppilaat, Helsingin yliopiston valtio-opin opiskelijat, Paavo Hirvikallio ja Ensio Seies innostivat syksyllä 1935 Ruutua valtiotieteellisen seuran perustamiseksi. Hirvikallio ja Seies olivat »radikaaliliberaaleja», vapaamielisiä ylioppilaita, jotka toimivat ylioppilasmaailmassa AKS:n politiikkaa ja tunneohjaisuutta vastaan tieteellisen rationaalisuuden nimissä, mikä merkitsi heille »todellista kansallista ja vapaamielistä maailmankatsomusta».

Nimenomaan Ruudun *Valtiollinen tieto ja nykyaika* toimi aktiivisten oppilaiden inspiraation lähteenä — saattoihan sen lukea ohjelmana ilman nimenomaista organisoivaa voimaa tai järjestöä. Ruudun kirjaseinän viittaukset esimerkiksi Kansantaloudellisen yhdistyksen aktiivisuuteen lähes suoraan eksplikoivat valtiotieteellisen seuran tarpeellisuutta ja perustamista kansanvalistuksellisin painotuksin.

Yhdessä kahden oppilaansa kanssa Ruutu kehitti seura-ajatusta »yleisen kansalaisyhtymän» suuntaan. Kun perustettavan yhdistyksen toiminta-ajatus tuli pohdituksi valmistivat Hirvikallio ja Seies monisteen yhdistyksen perustamisjulistukseksi, minkä Ruutu hyväksyi. Se seurasi lähes sanatakkisesti Ruudun ohjelmakirjaseinän teesejä ja tekstiä.

Julistus viittaa valtion tehostuneeseen toimintaan ja sen laajentamistarpeeseen: valtio on joutunut huolehtimaan yhteiskunnan taloudellisesta, sivistyksellisestä ja rakenteellisesta kehityksestä. Tässä valtio on ottanut tukeen yhteiskunnan eri piirien myötävaikutuksen. Yhteiskunnalla ei ole vielä käytettäväänään tietoa, jonka avulla ratkaistavien asioiden luonne voitaisiin joltisellakin varmuudella määritellä. Julistuksen mukaan asioiden hoitaminen jää hetkellisten vaikutimien ja tunnesyiden varaan ja tilanteen korjaaminen on mahdollista ainoastaan yhteiskunnan ja valtion probleemien mahdollisimman monipuolisella tutkimisella. Tällaiset tieteelliset projektit olivat jo käynnissä suurissa maissa, julistuksen mukaan. Jokaisella maalla on kuitenkin oma erityisluonteensa. Siksi »tällä ei voi tyytyä niihin saavutuksiin, joita tehdään Amerikassa ja Englannissa», vaan tarvitaan suomalaisia pon-

nistuksia. Näihin ideaaleihin viitaten julistuksessa kutsutaan koolle henkilöitä, jotka haluavat »työskennellä yhdessä valtiollisen tiedon kehittämiseksi ja syventämiseksi Suomessa ja Valtioteollisen seuran perustamiseksi». Dokumentissa esitetään myös halu tukea valtiotieteellistä julkaisutoimintaa.

Ruutu ideoi perustamisjulistuksen allekirjoittajat

Alkuperäinen julistus oli muodoltaan juhllainen, koristeellisin langoin yhteen sidottu asiakirja, jonka allekirjoittajiksi pyydettiin Yrjö Ruudun ideoimat kaksikymmentäseitsemän helsinkiläistä tiedemiestä ja muuta älymystön edustajaa. Hirvikallio keräsi Seieksen tuella nimet tältä Ruudun miettimältä viiteryhmittä. Dokumentissa kutsuttiin koolle perustava kokous 25. päiväksi marraskuuta 1935. Tiettyä pyrkimystä yhdistyksen perustamisryhmän tarkoitukselliseen rajamiseen kuvannee myös se, että lehdistössä ei julkaistu kutsua kokoukseen tai perustamisjulistusta, vaikka Ruutu oli jo 1920-luvulla osoittanut hallitsevansa yhdistystiedottamisen keinot. On myös huomattava, että esimerkiksi K. R. Brotherus puuttui listasta.

Perustamisjulistus osaltaan kuvasi sitä akateemista, tieteellistä ja yhteiskunnallista ilmapiiriä, missä yhdistys tultiin perustamaan. Kyse oli tuolloisissa olosuhteissa ja tuolloisin käsittein tieteellisestä foorumista kansanvallan ja demokratian puolustamiseksi, demokraattisesta kansalaisjärjestöstä — ei puhtaasta traditionaalisesta tieteellisestä seurasta. Useat perustajajäsenet eivät olleet akateemisia henkilöitä, eivätkä he omanneet minkäänlaista muodollista statusta suomalaisessa valtiotieteessä.

Tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, etteikö heillä kaikilla olisi ollut vankkaa käsitystä tieteellisestä toiminnasta ja rationaalisuudesta. Vaikka he korostivatkin valtiotieteellisen tiedon merkitystä, he eivät uskoneet puhtaaseen elitistiseen skientismiin. Yhdistyksen perustamisajatuksen kansanvalistuksellisuus merkitsi useimmille viime kädessä positiivista mahdollisuutta yhteiskunnallisen integraation aikaansaamiseksi. Samalla tulee koko ajan muistaa, että yhdistyksen pyrkimys »valtiollisen ja yhteiskunnallisen kansalaistaidon kehittämiseen» edusti AKS:n kansallis-populistiseen, epäpoliittiseen ja kansantajuiseen kult-

tuuri- ja tiedevaatumukseen verrattuna rohkeata yhteiskunnallisuutta ja uskoa tieteelliseen argumentaatioon.

Tämä ristiriita tuli esiin erityisen selvästi Valtiotieteellisen yhdistyksen perustajien uskossa tieteen kansainvälisyyteen. Perustamisasiakirja oli myös kannanotto akateemista ja valtiollista saksalaissuuntausta vastaan. Siinä eksplikoidaan Englannin ja Yhdysvaltain yhteiskuntatiede seuraamisen arvoiseksi huolimatta suomalaisten ihmistieteiden vahvoista manner-eurooppalaisista perinteistä. Perustajajäseniä painoi huoli eurooppalaisesta tieteen- ja tiedonvapaudesta ja useimmat selvästi manifestoivat tämän myös omassa toiminnassaan.

Yhdistyksen säännöt ja perustamisjulistuksen allekirjoittajat

Valtiotieteellisen yhdistyksen säännöt — jotka hyväksyttiin 5. 12. 1935 — kuvastavat seuran demokraattisen kansalaisjärjestön roolia ja kansalaistiedon laajentamispyrkimystä. Jäsenyyskriteereissä ei ollut akateemisuuteen tai tieteenalaan sitoutuneita määreitä. Järjestön tarkoituksena on (2. §) kuului: »Yhdistyksen tarkoituksena on: a) valtiollisen kansalaistaidon syventäminen ja levittäminen. b) oman ajan valtiollisen ja yhteiskunnallisen kehityksen seuraaminen ja valaaminen. c) valtiotieteellisen tutkimuksen edistäminen. Yhdistyksen tärkeimmät toimintamuodot ovat kansantajuistieteellisten ja tieteellisten esitelmä- ja keskustelutilaisuuksien järjestäminen ja julkaisutoiminta.»

Yhdistyksen identiteettiä ei siis haluttu liittää valtiooppiin ja laajemminkin suhde valtiotieteen siin jäi määrittelemättä. Sääntöjen mukaan yhdistyksen jäseniksi pääsivät johtokunnan esittämät ja yhdistyksen kokouksen hyväksymät Suomen kansalaiset. Tämä tarkoitti käytännössä hyvin avaraa jäsenkriteeriä, mitä eivät määränneet akateemiset opinnot vaan asianharrastus ja jäsenten mahdollisuus suositella uusia jäseniä. Toisaalta, ajankohdan vallitsevat tavat määrittellä valtio-opin tieteenala olivat myös suhteellisen avaria.

Seuraavassa on esitelty perustamisjulistuksen allekirjoittajat. Vetoamus allekirjoitettiin 4. 11. 1935 päiväyksellä. Perustaja-aktiivit on esitelty henkilötiedoin, jotka kuvaavat kunkin persoo-

nan erityistä asemaa yhdistyksen perustamistilanteessa ja Ruudulle merkityksellisessä viiteryhmissä:

Aaltonen, V. T.: Fil.tri 1934, metsätieteen professori 1923—; erityisesti luonnontieteen filosofian harrastaja; edusti suhteellisen radikaaleja käsityksiä tieteen käytännöllisyyden ja yhteiskunnallisuuden suunnassa; kirjoitti oppaan nuorille luonnontutkijoille; vapaa-ajattelija.

Heikinheimo, Ilmari: Fil.tri 1934, Yleisradion ohjelmapäällikkö; Kärki-seuran jäsen, radikaaliliberaali, Kansanvalistusseuran aktiivi; tuottelias kulttuurihistorioitsija.

Kallinen, Yrjö: Osuuskauppamies (KK), Työväen Sivistysliiton (TSL) johtavia ideologeja; kuului sa puhuja ja pasifisti; tunsii filosofiaa ja kulttuurihistoriaa; sd.

Korvenkontio, V. A.: Eläintieteilijä; työssä mm. Eläintieteen museossa, myöhemmin Korkeasaaren eläintarhan johtaja; aktiivi valtiokesialisti 1930-luvulla.

Merivirta, Väinö: Lakit.tri, väitös Tarton rauhasta — missä mursi kansallisia myyttejä lähihistoriasta; radikaaliliberaali.

Pekkanen, Toivo: Itseoppinut työläiskirjailija, entinen metallityöläinen; laaja tuotanto: mm. Kauppiainden lapset (1934), Ihmisten kevät (1935) ja Musta hurmio (1935); »Keskeisin nuoren polven yhteiskunnallisen romaanin kirjoittaja» (T. Vaaskivi, 1935), toisaalta häntä kritisoitiin »kirjallisuuden ilmapiirin myrkyttämisestä» ja »materialistis-biologisesta elämäkäsituksesta» antipoliittisen kulttuuririntaman suunnalta (M. Valtari, 1935); artikkeleita myös Nykypäivä-lehdessä ja Tulenkantajissa.

Rinne, Antero: Fil.tri 1932; osuustoiminta-aktiivi; osuustoimintaopin, sosiologian ja sosiaalipsykologian opettaja ja professori YK:ssa eri aikoina 1934—50, rehtorina 1948—49; filosofisesti suuntautunut, »bifrontalisti», joka halusi välittää idealismia ja materialismia; taidearvostelija; omintakeinen sosialisti, sd.

Sirenius, Sigfrid: Teologi, setlementtiliikkeen pioneeri Suomessa — sai vaikutteensa Englannista; kirkon epäyhteiskunnallisuuden kriitikko 30-luvulla; monipuolinen ja laaja kirjallinen tuotanto; mukana mm. Ihmisoikeuksien liiton toiminnassa 1930-luvulla.

Teljo, Jussi: Fil.tri 1934, HY:n dos. 1939— ja prof. 1949—70; laaja valtio-opillinen tuotanto —

erityisesti artikkeleita; suomalaisuusliikkeen asiantuntija — Suomalaisuuden liiton sihteeri 1934—35; mukana valtiososialisteissa 1920-luvulla, Kärki-seuran jäsen, myöhemmin vaikutti »asevelisocialistien» viiteryhmässä.

Aura, Jalo: Kulutusosuuskuntien Keskusliitossa toimitusjohtaja; mukana myös sivistysjärjestöissä ja Työväen Akatemiassa; sd.

Jalanti, Tauno: Fil.maist.; työ ulkoministeriön ulkomaankauppaosastolla, Kärki-seuran jäsen. *Kilpeläinen, Yrjö:* Fil.kand. pääaineena valtioppi 1932, toimittaja, Työväen Akatemian opettaja 1938—45; töissä mm. Etsivässä Keskuspoliisissa 1930-luvulla; aktiivi valtiososialisti 1930-luvulla — siirtyi Ruudun kanssa Sdp:een 1937; Ruutu yritti innostaa väittelemään tohtoriksi 1930-luvulla; laajoja artikkeleita ja lukuisia pakinoita nimimerkillä Jahveti; mukana sota-ajan »radiosodassa».

Lassila, Väinö: Lääketieteen ja kirurgian tri 1922, HY:n anatomian prof. 1928—; matkoja mm. Keski-Eurooppaan ja Neuvostoliittoon 1930-luvulla; aktiivisti mukana useissa ns. kansanrintamajärjestöissä 1930-luvulla — mm. Ihmisoikeuksien liiton puheenjohtaja; lukuisia poleemisia ja tieteellisiä artikkeleita tieteen vapaudesta ja yhteiskunnallisesta merkityksestä sekä Natsi-Saksan tieteenkäsityksen kritiikkiä; joutui yhteiskunnallisesti toimimaan voimakkaan painostuksen alaisena — mistä osittain johtuen kuoli jo v. 1938; hänen asemaansa demokraattisissa järjestöissä ja suomalaisessa henkisessä ilmapiirissä verrattiin Chaplinin asemaan elokuvassa Nykyaika, missä Chaplin sattumalta joutui marssimaan »kommunistien» punaisten lippujen edessä ja joutui »kapinoitsijana» vankilaan (M. W. Erich); radikaaliliberaali.

Mäki, Niilo: Fil.tri, myöhemmin kasvatustieteiden prof.; humanisti, joka harrasti sosiaalitieteitä, soveltavaa persoonallisuustutkimusta; mm. Case-history -menetelmän tuntija; Rockefellerstipendiaattina Yhdysvalloissa 1930-luvun alkupuolella.

Rauhala, K. N.: Fil.kand. 1915; Osuusliike Elannon valistusasiainhoitaja; Ylioppilaslehden päätoim. 1915—16; Edistyspuolueen puoluetoimikunnan jäsen; kirjoittanut myös valtio-opillista (opas)kirjallisuutta; mukana valtiososialisteissa 20-luvulla.

Sundström, Cay: Odontologian kand. 1932; sd.

kansanedustaja 1936—41; Akateemisen Sosialistiseuran aktivisti; keskeisiä Clarté liikkeen kannattajia Suomessa; tunki hyvin erilaisia marxilaisia traditioita — esimerkiksi austromarxilaisuutta; suomalaisen kansanrintamateorian keskeisiä hahmoja; laajoja artikkeleita marxismista ja ajankohtaisista sisä- ja ulkopolittisista ongelmista; mielipidevankeudessa sodan aikana; SKDL:n puheenjohtaja 1945; lähettiläänä sodan jälkeen Moskovassa ja Pekingissä.

Waris, Heikki: Fil.tri 1932; sosiaalipolitiikan opettajana 1931— ja vt.prof. 1945—48 ja HY:n sosiaalipolitiikan professorina pitkään tämän jälkeen; sai vaikutteita mm. katederisocialismista ja oli mukana myös valtiososialistien toiminnassa 20- ja 30-luvuilla, yhteyksiä myös settlementiliikkeen; tieteen »mandariineja» — Eino Kuusen jälkeen sosiaalipolitiikan keskeisin hahmo; myöh. sd, jonka aktiivisuudella myös välitöntä poliittista merkitystä.

Castrén, Zacharias: Fil.lis. 1899; haki valtio-opin professuuria v. 1921; Helsingin Työväenopiston johtaja 1914—; käytännöllisen filosofian dos. HY:ssa; Kansanvalistusseuran puheenjohtaja 1919—; aktivisti rauhan- ja ihmisoikeusjärjestöissä sekä valtiososialisteissa; kirjoitti myös Nykypäivässä; Edistyspuolue.

Kaila, Martti: Psykiatrian kand. 1927 ja tri 1941; vankilapsykiatri 1935— ja ylilääkäri 1938.

Kivistö, Frans: »Self-made-man»; Helsingin halokotoimiston johtaja; tunki hyvin Länsi-Euroopan oloja; lehtiartikkeleita, joissa ennakoiti 30-luvun lopun »punamulta»-yhteistyön rakentumista; mukana valtiososialisteissa.

Lindén, V. F.: Lääket.lis. 1922; sotilasyliääkäri 1930—; Ruudun vanha kalterijääkäriystävä — olivat yhdessä mm. Špalernajan vankilassa; lääkärinä kiinnostunut sosiaalisista ongelmista, »humanisti»; mukana valtiososialisteissa.

Paavola, E. J.: Fil.maist.; toimittaja; Edistyspuolueen toimitsija 1935—36, »kulttuuriradikaali»; Nykypäivä-lehden toimittaja 1930-luvun lopulla; julkaisi myöh. useita poliittisia pamfletteja ja toimi radion eduskuntatoimittajana; kansanedustaja.

Rautela, E. F.: Fil.kand.; Helsingin rautatieaseeman johtaja; aktiivisesti mukana mm. valtiososialisteissa, Hiilet-ryhmässä (Clarté-tyyppinen yritys 1930-luvun alussa) ja edistyksellisessä elokuvatoiminnassa; vapaa-ajattelijja.

Salonen (myöh. Kurjensaari), Matti: Fil.kand. 1932; kustannustoimittaja ja toimittaja; kulttuurikriitikko ja myöhemmin kirjailija; Nykypäivä-lehden ensimmäinen päätoimittaja 1935—37. *Svento (aikaisemmin Svantorzetski), Reinhold:* Sdp:n kansanedustaja vuodesta 1922, eduskunnan ulkoasiainjaoston puheenjohtaja 1937—39; kirjoja ja artikkeleita kansainvälisistä ja sisäpoliittisista aiheista suuri määrä; »punamultayhteistyön» keskeisiä propagoijia 1930-luvun aikana; sivistysliikkeen aktiiveja.

Voionmaa, Väinö: Fil.lis. 1893, pohjoismaiden historian prof. HY:ssa 1918—; sosiaalhistoriallisen perinteen vahva edustaja; sd. kansanedustaja 1919—, ulkoasiainministeri 1926—27 ja kauppa- ja teollisuusministeri 1937—39; TSL:n ja YK:n vahva sivistyspoliittinen ideologi.

Perustava kokous

Yhdistyksen perustavasta kokouksesta (25. 11. 1935, YK:n opettajainhuoneessa) ei ole säilynyt alkuperäisdokumentteja. Ruutu toimi tapaamisen puheenjohtajana ja useimpien perustamisjulistuksen allekirjoittajien lisäksi paikalla oli runsaasti muitakin valtiotieteiden harrastajia ja juristeja, jotka tyystin puuttuivat julistuksen allekirjoittajien joukosta. Perustamisilta sujui kokouskutsun ajatusten hengessä. Ainoastaan yhdistyksen säännöt aiheuttivat polemiikka muun muassa prof. Kaarlo Kairan huomautusten vuoksi. Sääntöjä valmistelemaan asetettiin väliaikainen toimikunta, jossa olivat mukana Ruutu, lakit.kand. Sakari Tuomioja, maisteri Pekka Railo, Paavo Hirvikallio ja johtaja Yrjö Kallinen. Täsmälliset tiedot siitä, miksi julistuksen mainitsemasta Valtiotieteellinen seura -nimestä luovuttiin Valtiotieteellinen yhdistyksen hyväksi, myös puuttuvat. Suomalaisten tieteellisten seurojen historiassa ei seurojen nimissä esiintyneillä käsitteillä »akatemia», »seura», tai »yhdistys» ole ollut suoraa yhteyttä järjestöjen luonteeseen.

Yhdistyksen säännöt hyväksyttiin joulukuun 5. päivänä. Samassa kokouksessa valittiin yhdistyksen puheenjohtajaksi Yrjö Ruutu ja varapuheenjohtajaksi fil.maist. Pekka Railo. Johtokuntaan tulivat valituiksi myös HY:n kansainvälisen oikeuden professori S. R. Björkstén, valtiosääntöoikeuden professori Kaarlo Kaira, lakitieteen tohtori Veli Merikoski (toimi tuolloin eduskun-

nan perustuslakivaliokunnan sihteerinä), tohtori Jussi Teljo, fil.kand. Yrjö Kilpeläinen ja filosofian tohtori Heikki Waris. Sihteeriksi ja taloudenhoitajaksi tuli luontevasti fil.yo. Paavo Hirvikallio. Tilintarkastajiksi valittiin lakit.kand. Paavo Kastari ja maisteri P. I. Nikulainen (YK) sekä varalle johtaja Yrjö Kallinen sekä odontologian kand. Cay Sundström.

Nuori valtio-oppinut Yrjö Kilpeläinen kuvasi kuopiolaiselle ystävälleen yhdistyksen perustamista kirjeessään 17. 12. 1935. Tämä hyvinkin subjektiivisia tunteja viestivä kirje tuo hyvin esille ajankohdan uniikit mielialat, seuran luonteen ja helsinkiläisen älymystön poliittisen »liikehdinnän»: »... Muutoin täällä perustettiin erinäisiä viikkoja sitten uusi tieteellinen yhdistyskin, nim. Valtiotieteellinen yhdistys. Puheenjohtajana on Ruutu ja johtokuntaan kuuluu helmikuun alkuun saakka mm. Jussi Teljo ja allekirjoittanut. Jäseneksi pääsevät valtiotieteilijät ja valtio- sekä kansainvälistä oikeutta yliopistossa tutkineet ynnä sen lisäksi muutkin näitä asioita harrastavat henkilöt, joita joku entinen jäsen suosittelee. Vahinko vain, että porukka toimii yksin täällä Helsingissä, sillä olisinpa heti valmis siihen suosittelemaan ainakin puolisen tusinaa entisiä kuopiolaisia oppilaitani. Samantapaisia tieteellisiä yhdistyksiä toimii täällä ennestään mm. Sosiaalipoliittinen yhdistys ja Kansantaloudellinen yhdistys. — Myöskin täällä on tullut perustetuksi eräs uusi lehtikin nim. 'Nykypäivä'. Käsittelee taloudellisia, yhteiskunnallisia ja valtiollisia kysymyksiä, mutta etupäässä kuitenkin kirjallisuutta ja taidetta... Näyttääkin olevan hieman vaaraa, että lehti kallistuu liiaksi tulenkantajiin päin, mutta ehkäpä ensi vuonna voi siinäkin suhteessa saada sitä hieman terveemmille linjoille.»

Perustamisjulistuksen merkitys — yhdistyksen käytäntö

Yhdistyksen 30-luvun jäsenillä, aktiiveilla ja perustamisjulistuksen allekirjoittajilla oli pitkälle yhteinen yhteiskunnallis-poliittinen toimintakonteksti — »radikaaliliberaalit», aatteelliset sosiaalidemokraattiset ryhmät, valtiososialistit sekä erilaiset, lähinnä keskustaan sitoutuneet reformistiset intellektuellit. Kyse oli sosiaalisen ja poliittisen ilmapiirin uudistajista, Kivimäen hallitusvallan vastustajista.

Valtiotieteellisen yhdistyksen luonne poikkesi tietoisesti muista tieteellisistä seuroista demokraattisen kansalaisjärjestön suuntaan. Tämä oli omiaan nostattamaan myös avoimen poliittisia kommentteja ja ennakkoluuloja. Yhdistyksen perustamishetkellä ja koko sen ensimmäisten toimintavuosikymmenten ajan (1935—52) sitä monissa yliopistopiireissä pidettiin »ruutulaisena järjestönä» ja sen jäsenen rekrytointitapaa epämääräisenä. Seuran alkuaikoina yhdistys leimattiin joissain yhteyksissä »K. J. Ståhlbergin presidentinvaalikampanjaksi» — olihan vuoden 1936 presidentinvaaleilla oma vaikutuksensa Suomen poliittisen rintamajaon kehitykselle ja ilmaisiin vapautumiselle. Tällaisilla kriittisillä arvioilla on tietenkin omat perustelunsa yhdistyksen erityisluonteesta. Toiseksi, yhdistyksessä ei sen alkuaikoina nähtykään tärkeäksi kaikkien mahdollisten jäsenten rekrytointia — riitti kun »tietyt henkilöt» juuri perustamisjulistuksen hengessä olivat mukana.

Yhdistyksen toiminnassa ajatus kansanvaltaisesta kansalaisjärjestöstä ei kuitenkaan toiminut jäykän doktriinin tavoin. Myös toimintaan osallistuneiden keskuudessa oli eriaviä ajatuksia yhteiskuntatieteellisen seuran roolista ja sosiaalisesta statuksesta. Olennaisinta oli ehkä se, että Valtiotieteellisen yhdistyksen toiminta jäsenten, aktiivien ja alustajien rekrytoinnissa perustui muille tieteellisille seuroille harvinaiseen moniarvoisuuteen. Tällainen pluralismi merkitsi samalla epätavallista yhteiskunnallisen keskustelun demokratiaa.

Huolimatta Ruudun ajatusten ja »läheisten» henkilöiden vahvasta panoksesta yhdistyksessä tuli esimerkiksi K. R. Brotherus pian mukaan seuran toimintaan — muttei koskaan sen johtokuntaan saakka. Toisaalta, ilman juristeja toiminut Valtiotieteellinen yhdistys olisi muodostunut potentiaalisesti vaaralliseksi foorumiksi valitsevalle oikeusdogmatiikalle. Valtiosääntöjuristien määrätietoinen mukaantulo osoittikin perimältään heidän vahvaa haluaan varjella pitkäaikaista oikeuttaan tulkita valtiollisen järjestelmän toimintamahdollisuudet ja -rajat vahvan valtiollisen legalismin tradition mukaisesti.

Ehkä Ruutukin oli tyytyväinen oikeustieteilijöiden mukaantuloon. He nostivat yhdistyksen arvovaltaa ja olihan julkisoikeudellinen tieto ja sovellutukset »luonnollinen osa valtiollista tietoa

ja opetusta». Toisaalta, Valtiotieteellisessä yhdistyksessä legalistiset juristit olivat harvinaisessa realistis-kriittisessä seurassa — missä he saivat vastaanottaa esimerkiksi Ruudun vahvan kritiikin formaalin lähestymistavan riittämättömyydestä kansainvälisten ristiriitojen ymmärtämisessä ja Teljon irvailun, »etteivät teologia ja juriikka» ole mitään tieteitä.

Yhdistyksen johtotyöhön mukaantulleet Merikoski, Kaira, Björkstén ja Kastari lienevät Kairaa lukuunottamatta luontevasti mieltäneet yhdistyksen demokraattisen kansalaisjärjestöluonteen. Vankan tieteellisen järjestökokemuksen omannut Kaira oli metodisestikin jyrkän oikeus- ja yhteiskuntatieteiden erottamisen kannalla — ja poliittisesti hän oli konservatiivi. Kastari puolestaan kritisoi vahvalla asiantuntemuksellaan Hitlerin Saksan oikeusjärjestystä erityisenä »poliittisena tunnustusvaltiona ja organisatorisena johtajavaltiona» ja laajemminkin ylitti ahtaan oikeustulkinnan rakentaen vuosikymmenen lopun väitöskirjallaan kuuluisan parlamentarismiväittelyn juristien keskuudessa. Vielä 1930-luvulla Merikoskikin oli varsin tiukkana kansallis-sosialistista oikeusajattelua vastaan. Kansainvälisen oikeuden asiantuntija Björkstén harrasti sopimus oikeudellisen pohdiskelun lisäksi sekä tutkimuskohteiltaan että tarkastelutavoiltaan monipuolista, valtio-opillisesti ja eettisesti argumentoitua valtoteoriaa ja tulkintaa.

Yhdistyksen pitkäaikaisen sihteerin (1935—58) Paavo Hirvikallion mukaan seuran kansalaisjärjestöroolista pidettiin lujasti kiinni — »siitä ei oltaisi luovuttu tohtoreiden ja oppituliolenkaan edessä». Yhdistystoiminnan populaarisuus näkyi muun muassa siinä, että useimmat järjestön kokouksissa pidetyt esitelmat löysivät tiensä olemassaoleviin aikakauslehtiin jo ennen seuran oman vuosikirjan aikaansaamista. Yhdistysesitelmat saattoi lukea muun muassa Lakimiehen, Suomalaisen Suomen, Nykypäivän, Finsk Tidskriftin ja Suomalais-sosialistisen julkaisusarjan palstoilta joko sellaisenaan tai jollain tavoin redusoituina. Laajemminkin toimintamuodoissa pyrittiin välttämään abstraktia akateemisuutta, etäistä ja »rotarymaista» tyyliä.

Varsinkin kansainvälisten teemojen runsaus antoi tähän mahdollisuuden. Tietynlaisessa kolumnijournalistisen kielen vaalimistavoitteessa ei kuitenkaan aina onnistuttu, varsinkaan juristien

valtiosääntödogmatiikkaa sivuavissa kirjoituksissa. Toisaalta useat valtiotieteilijät ja muutamat juristit Teljoa, Ruutua ja Kastaria myöten hallitsivat rikkaan ja poleemisen kielen, tunsivat eksegeetiikkaa ja hallitsivat kielikuvat. Esimerkiksi Ruutu halusi välttää »kuivakiskoista esitystapaa» ja pyrki myös esityksissään tieteelliseen kansantajuuteen.

Toisaalta järjestön julkilausuttu tehtävä demokraattisena yhdistyksenä osaltaan hämärtyi eräiden perustamisjulistuksen allekirjoittajien jäädessä yhdistyksen passiiviseksi jäseniksi. Muutamat henkilöt jäivät kokonaan pois toiminnasta seuran perustamisen jälkeen. Ehkä myös osa yhdistyksen valitsemista kokoustilastoista oli omiaan rajoittamaan asianharrastajien piiriä »herrasmiesklubin» ja perinteisemmän tieteellisen yhdistyksen suuntaan. Yhteiskunnallisen korkeakoulun lisäksi kokoonnuttiin lähinnä »tieteellisten seurain kodissa» Säätytalolla sekä Hotelli Kämpissä (ns. Peiliali) ja Elannon kerhohuoneistossa.

1930-luvun aikana monet toiminnan yksityiskohdat toivat esiin yhteiskunnallisen ja tieteellisen toiminnan vuorovaikutuksen ja yhteydet. Yhteiskunnallisia ja valtiollisia kysymyksiä pohtivana seurana ei Valtiotieteellinen yhdistys pyrkinytkään näiden kahden eri toimintakulttuurin ja käytännön yksioikoiseen erottamiseen. Toisaalla yhdistyksen toiminnassa tuntuivat ennakkoivassa ja ristiriitaisessa mielessä suomalaisen valtio-opillisen yhteisön ja tieteenalan ongelmat: tutkimusalueen identiteetti ja kamppailu lähitieteiden kanssa.

Varsin monet yhdistyksen piirissä pidetyt esitelmät ja keskustelut tulivat Ruudun puheenjohtajakaudella värikkäästi ja ristiriitaisesti osoittamaan yhdistyksen julkilausutun luonteen demokraattisena kansalaisjärjestönä »totiseksi todeksi». Esimerkiksi kansainvälisen politiikan tulkinna tieteellistä tilaa etsivä realismi, perinteinen

eettinen argumentaatio, oikeusnormit ja kansallinen ajattelu törmäsivät välillä rajustikin toisiinsa. Samoin kysymys tieteen arvovapaudesta ja maan demokratian ristiriitaisesta tulkinnasta säilyivät kuumina kysymyksinä pitkään seuran esityslistoilla ja vuosikirjassa.

Vaikka Ruudun yhdistystä ei missään vaiheessa täysin sydämin ja vilpittömästi koettukaan valtio-opin tieteenalan legitiiminä foorumina, oli Ruutu onnistunut hankkeessaan — kansallisen valtiotieteellisen yhdistyksen perustamisessa, joka on nykyään yksi maailman vanhimmista. Mikäli yliopisto- ja aluekohtaiset yhdistykset jätetään tarkastelun ulkopuolelle, vain American Political Science Association (APSA, per. 1903) — jonka toimintatraditiota Ruutukin tunsi ollessaan järjestön henkilöjäsen vuodesta 1931 — sekä Kanadan (1929) ja Australian (1932) vastaavat seurat on perustettu ennen 1930-luvun puoliväliä. Valtiotieteellisen yhdistyksen luonne »kansantajuistieteellisenä» ja »ruutulaisena» seurana muutui vasta vuonna 1952, jolloin sen johtotyössä tapahtui olennainen muutos, »veretön vallankumous». Puhtaan tieteen tunnuksin toimiva valtio-opin uusi sukupolvi ei enää mieltänyt yhdistyksen tarvetta tai mahdollisuutta minkäänlaisena kansalaisjärjestönä, vaan halusi muodostaa siitä sovinnaisemman valtio-opin meritoitumisfoorumia ja aktiivisen kansainvälisen yhteistyön välineen.

VIITE

¹ Tämä artikkeli perustuu tänä syksynä ilmestyneeseen teokseen Kari Paakkunainen, *Demokratia, tiede, kansanvalistus — Valtiotieteellisen yhdistyksen intellektuaalihistoriaa* 1935—1985. Jyväskylä 1985. Koska artikkelin lähteistö olisi kirjoituksen historiallisesta otteesta johtuen laajentunut suhteettoman suureksi, se jätettiin tästä pois. Jos lukijat haluaisivat tarkemmin tutustua artikkelin alkuperäislähteisiin, se voi mutkattomammin tapahtua tutustumalla historiikirjaan ja sen dokumentointiin.